Aruba, toen en nu...

De Landsschool van 1888

De oudste foto van de Landsschool, begin vorige eeuw.

De achterzijde met open terras, jaren '20.

De achterzijde met portiek, jaren '70.

door **Evert Bongers**

Aan het begin van de Wilhelminastraat, tegenover de protestantse kerk uit 1846, werd in 1887 begonnen aan de bouw van de Landsschool, de eerste openbare school van het eiland. Het ontwerp van het gebouw, beïnvloed door het neoclassicisme, was van de chef van het Bouwdepartement op Curaçao, Antoine Martis, afkomstig van Aruba. Een statige halfronde stoep en een voorportaal waren kenmerken die ook in de bouw van huizen van particulieren van die tijd terugkwamen. Omdat cement nog niet bestond werd als specie in kalkovens gebrande kalk gebruikt; deze moest als herendienst door kalkbranders worden afgestaan aan de overheid. Er waren op Aruba maar twee geschikte metselaars en twee timmerlieden die hun vak goed verstonden. Voor de leiding van het project was niemand te vinden op Aruba, dus moest er iemand uit Curaçao worden gehaald, samen met nog een paar metselaars en timmerlieden. Ook hout moest uit het zustereiland komen.

Al tijdens de bouw werd duidelijk dat het gebouw met twee lokalen te klein zou zijn voor het aantal leerlingen. Dus werd een extra lokaal bijgebouwd, midden achter het hoofdgebouw, onder een tentdak. Later zou het een zadeldak en uiteindelijk een schilddak krijgen. Begin 1888 werd het gebouw opgeleverd en werd de school geopend, nog zonder sanitair. Het is nu niet voor te stellen hoe dat ging en het zou nog tot 1900 duren voordat er onder 'meester' Johannes Scheurman toiletten werden geplaatst. In 1906 zaten er 126 leerlingen op de openbare landsschool, terwijl er bijna 700 op diverse katholieke scholen zaten.

In het begin van de jaren '20 werden er aan de achterzijde, aan de huidige Zoutmanstraat, nog twee lokalen bijgevoegd, aanvankelijk ook onder een tentdak. Tussen deze lokalen, in het verlengde van het eerder toegevoegde, nu centraal gelegen derde lokaal, werd een terras gemaakt. Een grote halfronde trap met treden leidde naar dit terras. De onder de trap gelegen speelplaats van toen is nu in gebruik als parkeerplaats.

De Landsschool werd aanvankelijk Julianaschool genoemd, maar toen de nieuw gebouwde school aan de Madurostraat deze naam overnam, werd het gebouw aan de Wilhelminastraat de Prinses Margrietschool genoemd, na haar geboorte in 1943.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen er onderkomen voor de Arubaanse schutterij nodig was, werden er ruimtes bijgebouwd en functioneerde dat deel van het gebouw dus ook als een kazerne.

Nadat in 1953 de nieuwbouw van de Prinses Margrietschool was opgeleverd, verhuisde de school en kreeg het gebouw een nieuwe bestemming: Openbare Leeszaal en Boekerij. Tussen 1953 en 1955 werd het gebouw ingrijpend gerestaureerd en verbouwd, met als restauratie- en inrichtingsadviseur bibliothecaris Johan Hartog, de vooraanstaande historicus van het eiland uit de na-oorlogse jaren. De bijgebouwen uit de oorlog werden gesloopt en het open terras tussen de twee lokalen aan de achterzijde werd dichtgebouwd. Zo ontstond er een doorlopende gevel en een doorlopend schilddak met een centrale portiek, zoals die aan de voorzijde.

Voor de jeugdafdeling van de bibliotheek (zeer in trek toen er voor tieners nog nauwelijks eigen muziek, laat staan platenspelers of televisie bestonden) werd een eigen ingang aan de westzijde (rechts) gemaakt. De inmiddels oudere jeugd van toen, nu boven de 60, heeft vast dierbare herinneringen aan de bibliotheek. Zelf verslond ik begin jaren '60 daar geleende boeken van Karl May over Old Shatterhand en Winnetou.

Het gebouw aan de Zoutmanstraat in 2015.

Tegen het eind van de jaren '70 werd de Openbare Leeszaal en Boekerij in de voormalige Landsschool te klein en werd er aan een nieuwe behuizing aan de Madurostraat gewerkt. De Biblioteca Nacional werd daar in 1982 geopend; het verlaten gebouw aan de Wilhelminastraat kreeg na restauratie en verbouwing weer een nieuwe bestemming. Het werd het onderkomen voor de Algemene Rekenkamer en de Raad van Advies, die inmiddels weer is doorverhuisd. Bij de laatste verbouwing onder toezicht van het Monumentenbureau zijn, in overeenstemming met de actuele richtlijnen voor verbouwing van historische gebouwen, toevoegingen gemaakt in moderne stijl, waarbij glazen puien zijn ingezet. Dit is te zien aan zowel de oost- als de westkant (links en rechts) en aan de zuidkant, aan de Zoutmanstraat, waar het doorlopende dak is weggehaald en de beide voormalige lokalen op de hoek weer elk hun eigen schilddak hebben teruggekregen. Het centrale portiek is nu verdwenen en bij het voormalige terras is nu een moderne ingang, ook van glas. De halfronde stoep met treden is gehandhaafd.

Zo heeft het op één na oudste openbare gebouw van ons eiland in ruim een eeuw verschillende publieke functies gehad en heeft het, na diverse restauratiebeurten, nog steeds zijn robuuste en neoclassicistische stijl behouden, zoals Antoine Martis het in 1887 had bedoeld.

Het aanzicht van straten en gebouwen op ons eiland is sterk veranderd in de loop van de afgelopen eeuw. Panden zijn, als ze al aan de slopershamer of aan vuur waren ontsnapt, gerestaureerd en vaak hebben ze een nieuwe functie gekregen. Daarbij is het straatbeeld flink veranderd. Sommige plekken zijn niet te herkennen. Deze serie gaat over een aantal van deze locaties, zoals ze er toen uitzagen en er nu bij staan. Voor meer over de geschiedenis van Aruba: www.historiadiaruba.aw